

Анотація. Стаття присвячена розгляду комунікативних стратегій і тактик МЖ виправдання та звинувачення. Досліджено межі понять комунікативної стратегії, комунікативної тактики, МЖ, мовленнєвого акту. Визначено основні стратегії і тактики поведінки комунікантів та вербальні засоби їх реалізації.

Ключові слова: комунікативна стратегія, комунікативна тактика, мовленнєвий акт.

Summary. The article deals with study of communicative strategies and tactics of speech genres justification and accusation. Concepts of communicative strategy, communicative tactic, speech genre, act of speech were investigated. Basic strategies and tactics of individual's behaviour and their means of verbal implementation were determined.

Key words: communicative strategy, communicative tactic, language act.

УДК 811. 161.2'276.6

Шевчук С.В.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФАХОВОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

На сучасному етапі розвитку вищої освіти дослідження проблеми функціонування та вивчення української мови у вищих навчальних закладах набувають особливої актуальності, адже філологічній спільноті вдалося повернути українській мові статус справжньої, а не фальшивої державності у вищій школі, утвердили її престиж, забезпечили їй право на життя.

Мета нашої статті – проаналізувати, які завдання з вивчення української мови у фаховому обсязі стоять перед вищою школою, як ці завдання репрезентовано у програмі нормативної дисципліни “Українська мова (за професійним спрямуванням)”, яка мета цієї дисципліни.

17 березня 2009 року відбулася Всеукраїнська нарада з питання вдосконалення викладання дисципліни “Українська мова (за професійним спрямуванням)” у вищих навчальних закладах I-IV рівнів акредитації. 17 квітня 2009 року Міністерством освіти і науки України було затверджено “План дій щодо вдосконалення викладання дисципліни “Українська мова (за професійним спрямуванням)” у вищих навчальних закладах” (наказ № 341 від 17.04.2009). У першому пункті плану дій записано: “Розробити нові навчальні програми інтегрованої дисципліни “Українська мова (за професійним спрямуванням)” для освітньо-кваліфікаційних рівнів молодшого спеціаліста, бакалавра, спеціаліста, магістра, передбачивши диференціювання змісту відповідно до фаху”.

Нині виникла об’єктивна потреба створення і впровадження в систему професійної освіти нової моделі фахової комунікації, тобто мовної освіти. Отже, студенти мають вивчати фахову мову.

Фахова мова – це сукупність усіх мовних засобів, якими послуговуються в професійно обмеженій сфері комунікації з метою забезпечення порозуміння між людьми, які працюють у цій сфері [2, 104]. Вибудовуючи модель лінгвістичної освіти, маємо враховувати мовну ситуацію в Україні й мовну політику.

Мовна політика – це система заходів (політичних, юридичних, адміністративних), спрямованих на регулювання мовних відносин в державі, зміну чи збереження мовної ситуації в державі.

Мовна політика є частиною національної політики, органічною частиною певного політичного курсу держави. Національна комісія зі зміцнення демократії та утвердження верховенства права розробила концепцію державної мовної політики.

Концепція державної мовної політики – це система засадничих нормативних постанов, які ґрунтуються на компетентному оцінюванні мовної ситуації в Україні, і якими мають керуватися органи державної влади та органи місцевого самоврядування у своїй практичній діяльності, регулюючи суспільні відносини в мовній царині [1, 8].

Мовна ситуація – “ситуація взаємодії різних мов чи різних форм існування однієї мови в певній державі з огляду на їхню функціональну специфіку й ареал поширення” [3, 371.]

Пріоритетом мовної політики в Україні є утвердження і розвиток української мови – головної ознаки ідентичності української нації. Цинічне обрусительство, яке кодувалося в більшовицьку добу під українсько-російським білінгвізмом, зумовило виховання не двомовної особистості, не рівноправне функціонування двох близькоспоріднених мов, а потворну суржикізацію.

Завдання вищої школи – готувати фахівців мовно компетентних, кваліфікованих, які б досконало володіли українською літературною мовою у повсякденно-професійній сфері, комунікативно виправдано послуговувалися мовними засобами, володіли мовою конкретного фаху.

Саме таку мету ми намагалися зреалізувати, укладаючи програму дисципліни “Українська мова (за професійним спрямуванням)”. Основний акцент у програмі переноситься із традиційної настанови – засвоєння відомостей про літературні норми усіх рівнів мовної ієрархії на формування навичок професійної комунікації, студювання особливостей фахової мови, на розвиток культури мови, тобто майбутнім фахівцям мова потрібна не як сукупність правил, а як система світобачення, засіб культурного співжиття в суспільстві. Безперечно, вивчаючи українську мову, не можемо залишати поза увагою норми літературної мови. Як на мене, то їх засвоєння можна подати рубрикою: запам’ятайте! У таких рубриках подавати, наприклад:

Норма	Порушення норми
повідомити <u>кого</u>	овідомити <u>кому</u>
нехтувати <u>кого, що</u>	нехтувати <u>ким, чим</u>
знущатися <u>з кого</u>	знущатися <u>над ким</u>
зраджувати <u>кого</u>	зраджувати <u>кому</u>
радіти <u>з чого</u>	радіти <u>чому</u>
прагнути <u>чого</u>	прагнути <u>до чого</u>
вчити <u>чого</u>	вчити <u>чому</u>

Випускникові ВНЗ доконечно потрібно буде брати участь у діалогах і полілогах, у перемовинах, виступати на зборах, нарадах, семінарах, мітингах, вести телефонну розмову, а понад усе – брати участь у розмаїтих етикетних мовленнєвих ситуаціях. Комунікативність має бути зорієнтована передовсім на рідну мову. Наразі велика потреба в комунікативно розкріпаченій особистості. Фахівець повинен в повному обсязі використовувати набуті знання, уміння і навички для оптимальної мовної поведінки в професійній сфері.

Отже, ми маємо повернути студентів у лоно рідної мови і культури, донести правду про русифікацію та її наслідки (знаючи правду вони не будуть ризикувати своїм фізичним і духовним здоров’ям), переконати їх, що ставлення до рідної мови має бути таким, як до рідної матері: її люблять не за якісь принади, а за те, що вона мати. Володіння рідною мовою не заслуга, а обов’язок патріота, справжнього українця. Бо той, хто не володіє мовою держави, в якій живе, або гість, або окупант.

Основна мета програми – повноцінне впровадження української мови у вищих навчальних закладах, виховання шанобливого ставлення до неї, виховання патріотизму в молоді, стимулювання в студентів ґрунтовного вивчення рідної мови.

Мета навчальної дисципліни:

- формування комунікативної компетентності студентів;
- набуття комунікативного досвіду, що сприяє розвитку креативних здібностей студентів та спонукає до самореалізації фахівців, активізує пізнавальні інтереси, реалізує евристичні здібності як визначальні для формування професійної майстерності та конкурентноздатності сучасного фахівця;
- вироблення навичок ґречної мовної поведінки у професійній сфері: вплив на співрозмовника за допомоги вмілого використання різноманітних мовних засобів, оволодіння культурою монологу, діалогу та полілогу; сприйняття й відтворення фахових текстів, засвоєння лексики і термінології свого фаху, вибір комунікативно виправданих мовних засобів, послуговування різними типами словників.

Завдання навчальної дисципліни:

- сформувати чітку і правильне розуміння ролі державної мови у професійній діяльності;
- забезпечити досконале володіння нормами сучасної української літературної мови та дотримання вимог культури усного й писемного мовлення;
- виробити навички самоконтролю за дотриманням мовних норм у спілкуванні;
- розвивати творче мислення студентів;
- виховати повагу до української літературної мови, до мовних традицій;
- сформувати навички оперування фаховою термінологією, редагування, коригування та перекладу наукових текстів.

Зрозуміло, що у цій програмі передовсім подано спільні для всіх сфер професійного спілкування рекомендації, радше визначена загальна спрямованість курсу та обов’язковий обсяг знань, якими повинні оволодіти студенти. На основі програми викладач самостійно визначає теоретичний та практичний матеріал, враховуючи майбутній фах студента.

Програму укладено відповідно до вимог кредитно-модульної системи організації навчального процесу. Запроваджено систему академічних кредитів, що аналогічна ECTS, визначено змістові модулі курсу, сформульовано завдання для самостійної роботи студентів, розроблено шкалу оцінювання навчальних досягнень студентів.

За програмою вивчення курсу передбачено упродовж 3 семестрів: загальна кількість годин – 108, з них лекцій – 18, практичних – 54, самостійна робота – 36. Навчальний матеріал переділено на 3 змістові модулі. У тематичному плані репрезентовано розподіл годин кожного модуля за видами навчальних занять та самостійної роботи студентів. Вивчаючи курс, студенти виконують 2 контрольні роботи, які містять комплексні завдання, пишуть 2 реферати і виконують курсову роботу. Форми контролю: залік (3-й семестр), іспит (4-й семестр), залік, курсова робота (5-й семестр). Завершується вивчення курсу державним екзаменом.

У програмі виокремлені такі змістові модулі:

Змістовий модуль 1: Законодавчі та нормативно-стильові основи професійного мовлення: загальна кількість годин 22 (л. – 6, пр. – 10, сам. – 6).

Змістовий модуль 2: Професійна комунікація: загальна кількість годин – 50 (л. – 6, пр. – 28, сам. – 16).

Змістовий модуль 3: Наукова комунікація як складова фахової діяльності: загальна кількість годин – 36 (л. – 6, пр. – 16, сам. – 14).

Програма пропонує й деякі рекомендації щодо добору мовного матеріалу на практичні заняття. Дбаючи про активізацію розумової діяльності студентів, треба добирати цікаві, оригінальні завдання, не забуваючи про індивідуальні проблемні. Так, крім традиційних вправ, треба зі студентами виконувати й такі види роботи, як завдання з використанням різних видів словників, вправи на заміну одних синтаксичних конструкцій іншими, скорочення і поширення тексту, різні описи й твори, добирати синоніми, антоніми, пароніми до запропонованих лексем та складати з ними речення, проводити читання вголос, монологічні усні перекази та діалоги, бесіди, виступи перед аудиторією з повідомленням чи доповіддю, тренінги, рольові ігри тощо. Необхідно також систематично організовувати самостійну роботу студентів зі словниками, навчальними посібниками та іншою додатковою літературою, а також поточні консультації. Отже, програмою репрезентується найоптимальніша модель, за якою в освітньо-лінгвістичному просторі українській мові відводиться найпочесніше місце (звичайно, поряд з рідною мовою мають вивчатися інші мови).

Рідна мова відчиняє двері у простір інших наук, тобто є засобом пізнання усіх загально-освітніх дисциплін.

Впровадження програми забезпечить:

- практичну реалізацію статті 10 Конституції України;
- розширення функціонування української мови у ВНЗ;
- поглиблення знань студентів з української мови та послуговування нею під час вивчення інших дисциплін;
- підготовку і видання підручників та навчальних посібників з “Української мови (з професійним спрямуванням)” для вищих закладів з урахуванням напрямів підготовки фахівців;
- підвищення мовної культури студентів.

Отже, нам випало складне і відповідальне завдання: відродження української мови у вищих навчальних закладах. За нас ніхто цього не зробить, це наш обов’язок. Діймо рішуче!

Список використаних джерел

1. Балко М. Мовна політика в сучасній Україні: їх вирішення / Лінгвістичні студії: Зб. наук. праць. – Донець: Дон НУ. 2009. – Вип. 19. – С. 8 – 11.
2. Кияк Т.Р. Функції та переклад термінів у фахових текстах// Вісник Житомирського державного університету імені І.Франка. – Вип. 32, 2007. – С. 104 – 108.
3. Селіванова О Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля. – К., 2006. – С. 371.

Анотація. У статті проаналізовано проблему фаховомовної підготовки студентів вищих навчальних закладів. Репрезентовано нову модель фахової комунікації, тобто мовної освіти, враховуючи мовну ситуацію і мовну політику в Україні.

Ключові слова: фахова мова, мовна політика, концепція державної мовної політики, мовна ситуація, мовна поведінка.

Summary. The article focuses on the problem of professional and linguistic education of students at high schools.

Key words: language's politics, conception of state language's politics, linguistic situation, linguistic behavior.